Nr 485.

Av herr **Sköld,** *i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 108, angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande.*

I Kungl. Maj:ts proposition nr 108 till årets riksdag föreslår Kungl. Maj:t bl. a. riksdagen att vidtaga vissa förändringar i fråga om spannmålstullarna samt att befullmäktiga Kungl. Maj:t att om förhållandena så påkalla påbjuda s. k. inmalningstvång för vete och råg enligt i propositionen angivna grunder. Dessa förslag ha till syfte att utgöra ett led i bekämpandet av den nu rådande jordbrukskrisen.

Denna kris tar sig givetvis som alla kriser uttryck i en försvagad räntabilitet. Det mera för ögat synliga förhållandet, som orsakar jordbruksnäringens svårigheter, är som bekant prisläget dels för jordbrukets produkter och dels för dess förnödenhetsartiklar m. m. I fråga om jordbrukets produkter gäller, att priserna därå icke blott som de flesta andra priser varit i fallande utan även att de i många fall äro lägre än för övriga varor. Beträffande jordbrukets produktionskostnader är att märka, att däri ingående förnödenheter och prestationer befinna sig i ett förhållandevis högre prisläge än jordbruksprodukterna. En disproportion har uppstått mellan inkomster och utgifter, som måste förändras. Det är endast genom en dylik förändring jordbrukskrisen kan övervinnas.

De åtgärder, som behöva vidtagas för jordbrukskrisens övervinnande, måste följaktligen för att kunna fylla sitt syfte antingen avse att öka jordbrukarens inkomster eller minska hans utgifter eller bådadera i förening. Därvid kunna givetvis tvenne vitt skilda metoder komma till användning. Å ena sidan kan staten genom direkt understöd i en eller annan form åstadkomma en ökning av jordbrukarens inkomster eller en minskning av hans utgifter t. ex. genom tullförhöjningar, subventioner, anslag till fraktlindringar o. s. v. Å andra sidan kunna jordbrukarna själva, gärna under statens medverkan, vidtaga åtgärder, varigenom inkomsterna ökas eller utgifterna minskas. Det kan näppeligen råda delade meningar därom, att den senare vägen är att föredraga. Genom statsunderstöd kan naturligtvis icke jordbruksnäringen göras lönande ur nationalekonomisk synpunkt. Vad som sker är ju allenast, att övriga delar av landets ekonomiska liv få underhålla den del, som har statsunderstöd. Ur ekonomisk synpunkt kan ett dylikt tillstånd icke innebära någon fördel. En

annan sak är, att lägen kunna uppstå, där dylika åtgärder kunna vara nödvändiga ur social synpunkt. Men därtill skall jag återkomma nedan. Det bör alltså icke kunna råda någon tvekan därom, att om det överhuvudtaget finnes någon väg, på vilken det går att övervinna jordbrukskrisen därigenom, att en anpassning sker till det nya läge, som uppstått för jordbruksnäringen, så bör den väljas och allting sådant uraktlåtas, som utgör hinder för en dylik anpassning. I detta sammanhang bör naturligtvis anmärkas, att om samhället har ålagt jordbruksnäringens utövare utgifter, t. ex. genom industritullar eller skatter, som äro större, än vad som är med en rättvis avvägning medborgarna emellan förenligt, bör givetvis dessa utgifter förminskas, vilket dock är en sak för sig.

Att det finnes stora möjligheter att minska utgifterna vid jordbruket genom en rationalisering av inköpen av förnödenheter med tillhjälp av kooperativa inköpsföreningar, är allmänt erkänt. Då denna del av anpassningsproblemet icke har något samband med syftet i denna motion, skall den icke vidare behandlas här än att dess tillvaro bringats i åtanke. De reflexioner, som här skola framläggas avse närmast den sida av spörsmålet, som har med inkomstökningen att skaffa. Därvid är det emellertid ej heller meningen att ingå på frågan om vad en rationaliserad försäljning av jordbruksprodukterna kan medföra i bättre priser för jordbrukarna, ehuru det även här otvivelaktigt finnes betydande fördelar att vinna. Vad jag närmast avser att bringa under prövning, är i stället frågan om jordbrukets möjligheter att så anpassa driften efter marknadsläget, att en tillfredsställande räntabilitet kan vinnas.

Under de tre senaste åren ha spannmålspriserna befunnit sig i fallande. Samtidigt härmed kan konstateras en ökning av t. ex. vetearealen i de flesta veteproducerande länder. Även om de två senaste årens rika skördar haft största betydelsen som orsak till prisfallet, torde den stegrade arealen också ha bidragit härtill. Det torde vara en ganska allmän mening, att det dåliga konjunkturläget för brödspannmål, är betingat av överproduktion på denna vara. Någon utsikt till att konsumtionen av bröd skall stiga torde icke föreligga under en överskådlig framtid. Bröd utgör en sådan grundläggande konsumtionsartikel, att sänkta priser eller en stegring av välståndet icke påverkar konsumtionen i någon märkbar omfattning. Vad nu sagts om brödspannmål gäller även socker, utom det att sjunkande priser visa en tydlig tendens att öka förbrukningen av socker. I fråga om brödspannmål och socker är alltså att märka, att överproduktion föreligger. En verklig stabilisering av prisläget torde följaktligen icke kunna komma till stånd med mindre en inskränkning i produktionen sker — möjligt är ju, att vad sockret angår en stabilisering skall kunna ske på basis av status quo. *Så mycket bör ju då vara självklart, att varje åtgärd, som leder till en utökning av brödsädesodlingen eller sockerbetsodlingen, är ägnad att fördröja en sanering av läget för jordbruksnäringen.*

I fråga om animaliska produkter gäller motsatsen mot vad ovan sagts om brödspannmål och socker. Under de senaste tre åren ha dessa produkters pris befunnit sig i stigande. Givetvis har utvecklingen icke varit obruten. Men i

stort sett har en stigande tendens gjort sig märkbar. Samtidigt med denna prisutveckling har gått en stegring i produktionen. Härpå lämna t. ex. Englands importsiffror belägg. Någon överproduktion lärer därför icke föreligga på detta område. Från olika håll komma uppgifter om att det ännu föreligger möjligheter att inarbeta en växande produktion på exportmarknaderna. Men givet är ju att ett dylikt upparbetande av en export måste ske med omsorg och utan tvära omkastningar. Det förefaller att vara en allmän mening bland fackmännen, att den prisförsämring på smör, som för närvarande gör sig gällande, icke beror på överbelastning av marknaden utan av desorganisation vid smörets avsättning. Likaledes synas fackmännen vara ense därom, att ytterligare möjligheter föreligga för en utökning av den svenska baconexporten till England. Sålunda har t. ex. en av de ledande männen i andelsslakteriet i Uddevalla, högerlandstingsmannen Anders Gustavsson i Torp, under förliden höst uttalat följande i Göteborgs-Posten:

»Någon risk för att en ökning av svinproduktionen skulle framkalla avsättningssvårigheter finnes absolut icke. Vi veta icke vad avsättningssvårigheter vilja säga. Vår kommissionär i England klagar ofta på Uddevallaslakteriet, men klagomålen gälla aldrig kvaliteten, som kunderna äro mycket nöjda med, utan den omständigheten att vi icke leverera tillräckligt och att leveranserna icke äro regelbundna. Om vi kunde leverera tre gånger så mycket som vi göra, skulle prisen bli bättre och omkostnaderna per enhet också bli mindre vid ökad produktion.»

Av vad nu sagts torde framgå att en utökning av den animaliska produktionen skulle vara möjlig. Detta förefaller ju även sannolikt av andra skäl. Ett stigande välstånd leder, som erfarenheten visar, till ökad konsumtion av animaliska produkter. Härtill kommer att U. S. A. synes ha upphört att vara exportör av animaliska produkter. I stället sker numera import särskilt från Canada, vilket innebär att exporten från sistnämnda land icke för närvarande belastar marknaden i Europa. Vidare synes exporten av animaliska produkter från antipoderna ha stagnerat.

Men självfallet är ju, att åtskilliga kastningar i utvecklingen komma att göra sig gällande även i fråga om marknaden å animaliska produkter. Handelspolitiska svårigheter komma otvivelaktigt att under vissa tider göra sig gällande. Industriell lågkonjunktur medför minskad efterfrågan på animaliska produkter. Tillfälliga anhopningar å marknaden verka även tryckande. Men i stort sett torde de animaliska produkterna komma att befinna sig i ett något så när gynnsamt prisläge, varför en utökad animalisk produktion bör kunna leda till ett förbättrat ekonomiskt läge för jordbruksnäringen.

Givet är emellertid, att en dylik utökning av den animaliska produktionen måste bli av en så begränsad omfattning, att det ingalunda kan bli fråga om någon driftsomläggning. Men även en mindre förskjutning av produktionen bör leda till en förbättrad ställning även för spannmålsodlingen till avsalu så till vida att en inskränkning av den kvantitet spannmål, som står till förfogande

för försäljning, skulle komma att ske, varigenom den speciella svaghet, som förefinnes på den svenska spannmålsmarknaden utöver vad världsmarknadsläget medför, skulle kunna hävas. I detta stärkande av spannmålsmarknaden bär den utökade animaliska produktionen sitt eget korrektiv mot en för stark ansvällning. En sundare balans mellan produktion av spannmål för avsalu och animalisk produktion skulle vinnas.

Den utökning av den animaliska produktionen, som marknadsläget sålunda synes utpeka, kan icke genomföras på kort tid. Utöver de anordningar, som den enskilde jordbrukaren har att genomföra, kräves också bättre rustade exportorganisationer. En utökning av den animaliska produktionen får följaktligen icke ske i hastigare takt än utvecklingen av anstalterna för produkternas förädling och försäljning.

Av vad nu sagts torde framgå, att åtgärder, som syfta till att förbättra möjligheterna för den animaliska produktionens utveckling, äro ägnade att verka hävande på jordbrukskrisen. Då de åtgärder, som i detta avseende komma att bli föremål för prövning, icke föreligga i samband med förevarande proposition, skall jag emellertid icke nu ingå härpå. *Men härutöver gäller, att åtgärder, som verka hämmande på den animaliska produktionens utveckling, måste utgöra hinder för jordbrukskrisens övervinnande och följaktligen också böra undvikas.*

De förslag i förevarande proposition, som ovan omnämnts, nämligen höjningarna av tullarna på vete, råg och korn från kronor 3:70 till kronor 6:— per deciton och den föreslagna nya tullen på havre å kronor 4:— tillsammans med höjningen av utförselbevisen för vete och råg till kronor 6:— per deciton måste i den mån tullarna bli effektiva stimulera till en ökad spannmålsodling för avsalu. Då tullförhöjningen sannolikt kommer att mest höja priset å vete, ligger frestelsen nära till hands att övergå från andra odlingar till veteodling, så mycket mera som en dylik åtgärd är bra mycket lättare genomförd än en utökning av den animaliska produktionen. Men genom en ytterligare stegrad spannmålsodling för avsalu skulle snart tullförhöjningen bliva verkningslös på nytt, på samma gång som man ytterligare försvårat anpassningen efter det ekonomiska läget. Redan ur denna synpunkt har man anledning att ställa sig betänksam mot här avsedda förslag.

Men höjda spannmålstullar och utförselbevis måste även komma att motverka en utveckling av den animaliska produktionen. Alla de många jordbrukare, som behöva inköpa spannmål för bedrivande av denna produktion, få genom tullarna sina produktionskostnader höjda, vilket måste leda till ett hejdande av den animaliska produktionens utveckling och följaktligen utgör ett hinder för jordbrukskrisens övervinnande. Redan nu existerande spannmålstullar och utförselbevis ha verkat skadligt på den animaliska produktionen. I Meddelanden från Föreningen av svenska andelsslakterier läses i första numret för 1930 bl. a. följande:

»Under år 1928 exporterades från vårt land 69,098 ton vete, därav 45,520

ton till Danmark, samt 11,055 ton råg, därav 6,478 ton till nämnda land. Exporten av havre och korn var synnerligen obetydlig, uppgående till endast resp. 2,169 och 410 ton. Endast i fråga om vete och råg, för vilka utförselbevis gälla, har sålunda exporten varit mera avsevärd.

Utförseln av smågrisar härifrån till Danmark har från den 1 januari t. o. m. slutet av oktober detta år uppgått till 91,689 st. Under 1928 exporterades till samma land 15,327 smågrisar, samtliga under årets senare del.

Beträffande den exporterade vetekvantiteten, som här närmast intresserar, har som synes huvudparten gått till Danmark, där den så gott som uteslutande kommit till användning för utfodring av svin. För varje exporterat 100-tal kg. vete har svenska staten till följd av utförselbevisen måst betala exportören 3:70 kr. Denne har därigenom satts i stånd att till danska köpare sälja vetet proportionsvis så mycket billigare. Av detta följer, att en svensk svinuppfödare, som till äventyrs önskat använda samma fodervete till sina svin, måst erlägga ett i förhållande till utförselbevisens verkningar högre pris. Att utförselbevisen verkligen haft denna prisstegrande verkan är obestridligt. Man kan följaktligen säga, att de visserligen gynnat och gynna sådana jordbrukare, som direkt försälja sin veteproduktion. Men däremot är det diskutabelt, huruvida denna deras verkan för jordbruket i sin helhet, sålunda dess animaliska produktion innefattad, varit så lycklig, som det från deras anhängare göres gällande.

För den, som står utanför samt granskar situationen utan förutfattade meningar, synes det hava varit naturligare, om staten på något sätt gynnat den svenske djuruppfödaren och icke, som faktiskt skett och sker, i stället handicapat honom genom högre pris på ett lämpligt fodermedel. Hade nämligen priset på fodervete under slutet av 1928 och under förra hälften av 1929 legat lika lågt här som i Danmark, är det mycket sannolikt, att någon export av smågrisar till Danmark aldrig kommit till stånd, eller att densamma i varje fall icke blivit så stor, som nu är fallet. Ty orsaken till den ur svinskötselns och fläskexportens synpunkt mycket beklagliga företeelsen får tvivelsutan främst sökas däruti, att danskarna tack vare frihandel och åtminstone delvis tack vare svenska statens åtgöranden kunnat köpa lämpliga fodermedel till världsmarknadens lägsta pris.

Riktigheten av det nu sagda kan uppenbart icke rubbas genom hänvisning till det faktum, att införseln av svenska smågrisar och svenskt vete för Danmarks svinskötsel varit av mycket underordnad betydelse. Det är nämligen icke utförselbevisens förtjänst, att det gått på det viset.

Att smågrisuppfödarna med tacksamhet utnyttjat den för dem gynnsamma avsättningsmöjligheten till Danmark, kan icke av någon förtänkas dem. Vem som helst hade i liknande situation gjort alldeles detsamma. Man kan vidare tala hur mycket och hur vackert som helst om att svenska svinuppfödare och köpare av smågrisar på ett tidigt stadium borde hava insett, att de hade en god chans att förtjäna pengar genom att i stället för danskarna köpa dessa grisar, ty faktiskt hade de dock icke samma goda ställning som sina danska yrkes-

bröder just till följd av en genom tullar och utförselbevis skapad högre prisnivå på åtminstone ett lämpligt svinfoder.

Det kan måhända från något håll invändas, att det blivit överproduktion, om alla till Danmark exporterade smågrisar fått stanna inom landet och uppfötts där. En noggrannare eftertanke säger emellertid genast, att en sådan farhåga är alldeles ogrundad. De svenska smågrisarna hava efter gödning i Danmark antingen till större delen hamnat i England och sålts såsom »danish bacon», eller också har i stället för dem ett motsvarande större antal danskfödda grisar blivit exporterade till England. Hade de i Skåne inköpta grisarna blivit uppfödda där, skulle de kommit på samma marknad, och den enda skillnaden hade varit, att de i så fall sålts som »swedish bacon». Ur prissynpunkt är det helt och hållet likgiltigt, om de kommit från det ena eller andra landet. Men förvisso hade det ur alla synpunkter varit lyckligare, om de blivit gödda inom Skåne och sålts för export därifrån.

Inom vårt jordbruk, särskilt det skånska, konkurrera två produktionsriktningar med varandra, spannmålsproduktion för direkt försäljning och animalisk produktion. Dessa riktningar hava självfallet olika intressen. Det gäller för statsmakterna att avväga åtgärderna till jordbrukets skydd på sådant sätt, att icke den ena av dem gynnas på bekostnad av den andra. Inga råd skola lämnas, men man må i hela jordbrukets intresse hava rätt att hoppas, att det skall lyckas vederbörande finna en utväg ur svårigheterna, som icke länder till förfång vare sig för landets animaliska eller vegetabiliska produktion.»

Till ovan återgivna uttalande, som kommer från fackmannahåll och saknar varje partipolitisk syftning, behöves ingen kommentar, enär det klargör läget på ett förträffligt sätt. Så mycket må dock kunna sägas, att höjda spannmålstullar och höjda utförselbevis icke anvisa någon acceptabel utväg ur svårigheterna. Detta har också understrukits i några uttalanden från de jordbrukarehåll, där framför allt fläskproduktionen är av stor betydelse. Sålunda beslöt Malmöhus läns småbrukareförbund att å sitt årsmöte den 4 augusti 1929 uttala sin protest mot de nu gällande utförselbevisen i följande ordalag:

»§ 16.

Sammanträdet beslöt göra ett uttalande mot utförselbevisen såsom varande till skada för den mindre jordbrukaren.»

I det uttalande, som antogs vid ett möte med 400 jordbrukare i Hörby den 19 december 1929, heter det bl. a.:

»Om den väg, på vilken detta mål (jordbrukskrisens mildrande) skall nås, råder dock icke enighet. Somliga hålla före att ytterligare inskränkningar ifråga om varuutbytet med andra länder i form av höjda tullar, importreglering och dylikt böra göras beträffande lantbrukets produkter och främst spannmål, samt att tullarnas verkningar böra förstärkas genom utförselbevis och utförselpremier. Andra gå så långt, att de påyrka importförbud.

Vi tro icke på nyttan av dylika åtgärder, i varje fall icke för den större delen av landets jordbrukarebefolkning, den del, som förädlar sin spannmål till animalier. Då många av oss behöva köpa kraftfoder för denna produktion, så våga vi tvärtom påstå, att en på konstlad väg åstadkommen höjning av priset på den spannmål, vi behöva som fodersäd, skulle vara oss till skada. Någon kompensation härför kan icke heller givas oss genom att liknande åtgärder, som föreslagits beträffande spannmål, skulle vidtagas beträffande animalier, då världsmarknadspriset under alla omständigheter bestämmer priset å dessa även å hemmamarknaden.

Av gammal erfarenhet veta vi också att höjda spannmålstullar ofelbart draga med sig höjda industritullar. Kommer så att ske, så blir vårt ekonomiska läge ytterligare försämrat.

Vi vilja därför härmed uttala en bestämd protest mot tullförhöjningar av vad slag det vara månde.

Vad utförselbevisen å spannmål beträffar ligger det i öppen dag, att de skadat fläskproducenterna, då de gynnat våra på världsmarknaden med oss konkurrerande grannar. För närvarande, sedan mul- och klövsjukan satt spärr för svensk smågrisexport till Danmark, så användes det svenska med premier exporterade vetet icke ens till uppfödande av svenska grisar i Danmark utan helt och hållet till dansk fläskproduktion. Dessa utförselbevis ha allvarsamt skadat vår fläskexport och böra avskaffas. Tullen å fodervete, som likaledes är till skada för animalieproduktionen bör också borttagas.»

På enahanda sätt lärer också Västra Göinge småbrukareförening ha uttalat sig mot förhöjning av spannmålstullarna.

Med vad nu anförts torde ha visats, att den ovan uttalade meningen, att höjda spannmålstullar och utförselbevis äro till skada och icke till nytta vid jordbrukskrisens övervinnande, är en uppfattning, som delas av många jordbrukare här i landet.

I förevarande proposition nr 108 föreslås även, att Kungl. Maj:t skulle befullmäktigas att påbjuda visst inmalningstvång för kvarnarna i fråga om vete och råg att av Kungl. Maj:t användas, då så vore av behovet påkallat. Meningen härmed skulle vara att bereda avsättning för all till brödsäd lämplig spannmål, som skördas i landet. Detta systems främsta ekonomiska verkan skulle väl vara att göra spannmålstullarna effektiva. Ur de synpunkter, varur jag här diskuterar åtgärder mot jordbrukskrisen, nämligen de rent ekonomiska, måste även ett dylikt inmalningstvång te sig som föga ändamålsenligt. Även om dess införande icke förbundes med höjning av spannmålstullarna, är det uppenbart, att den prisstegring av såsom beräknats kronor 1:50 per deciton, som skulle bliva resultatet, kunde leda till en utökning av brödsädesodlingen med påföljd att anpassningssvårigheterna ökades. Systemets inverkan på den animaliska produktionen är svårare att överblicka. Men en sak borde vara självklar, nämligen att utförselbevisen måste avskaffas i samma stund som inmalningstvånget införes. Ty det kan icke vara rimligt, att de jordbrukare, som odla brödspannmål

till avsalu, först skulle av staten garanteras avsättning av all den till människoföda tjänliga spannmålen för att därefter erhålla premie av staten för export av sekunda råg och vete — till glädje helt säkert för den danske svinuppfödaren men till skada för den svenske.

Ur nationalekonomisk synpunkt torde det sålunda icke kunna försvaras att i nuvarande läge vidtaga åtgärder, som hämma den animaliska produktionens utveckling eller stimulera spannmålsodlingen för avsalu. Men en annan fråga är givetvis, om staten kan behöva ingripa för att lindra nöd, som framkallas av jordbrukskrisen. I detta avseende låter det givetvis säga sig, att eftersom spannmålsodlingen för avsalu är den del av jordbruksdriften, som näst sockerbetsodlingen drabbats hårdast av prisfallet, de folkgrupper, som i större grad äro beroende av spannmålsodlingen för sitt uppehälle, kunna befinna sig i ett sådant nödläge, att de behöva hjälpas och att hjälpen gives genom understöd åt själva odlingen.

Men innan man övergår till att diskutera de åtgärder, som i ett dylikt fall skulle kunna befinnas ändamålsenliga, är det givetvis nödvändigt, att något närmare begrunda själva frågan, huruvida ett sådant nödläge verkligen föreligger, att åtgärder kunna anses påkallade. Härvidlag torde först och främst den frågan böra uppställas, huruvida ett understödjande från statens sida av spannmålsodlingen för avsalu har någon betydelse för lantarbetarna. Problemet bör väl här närmast ställas så: medför en inskränkning av nyssnämnda spannmålsodling ett försämrat läge för jordbrukets lönearbetare? Givet är ju, att det icke i och för sig är jordbrukets ekonomiska läge, som är avgörande för lantarbetarnas ställning. Utan det är den inverkan jordbrukets läge har på tillgången av arbetstillfällen, som blir den avgörande faktorn. Om nu prisläget å spannmål ställer sig lågt för en följd av år, kommer detta förhållande då att medföra minskade arbetstillfällen vid jordbruket? Blir följden övergång till större animalisk produktion, intensivt driven, uppstår, såsom erfarenheten visat t. ex. vid Råbelöv, snarast ökat behov av arbetskraft. Och stor sannolikhet talar för, att denna väg blir den, som främst kommer att beträdas. Skulle däremot det dåliga läget på spannmålsmarknaden resultera i en allmän extensifiering av vårt jordbruk, bleve väl efterfrågan på arbetskraft mindre. Och då kan den dåliga konjunkturen för spannmål komma att medföra sänkta löner och arbetslöshet för lantarbetare. Men då övergång till ett i verklig mening extensivt jordbruk torde vara den sista utväg den svenska jordbrukaren beträder, är det icke troligt att spannmålskrisen kommer att ha några påtagliga verkningar för lantarbetarna. Skulle emellertid så bliva fallet, bringas otvivelaktigt dessa arbetare hjälp effektivare, därigenom att staten vidtager åtgärder för att öka arbetstillgången på landsbygden t. ex. genom ökade anslag till skogskultivering, avdikning, vägarbeten o. s. v.

Nästa fråga det gäller att besvara är, huruvida den folkgrupp, som står närmast lantarbetarna bland jordbrukets yrkesutövare, nämligen de mindre jordbrukarna, kunna anses råka i social nöd på grund av spannmålsmarknadens

läge? Då det övervägande flertalet av dessa mindre jordbrukare icke odla spannmål för avsalu, är det självklart, att deras läge icke påverkas av spannmålspriserna.

Då kommer man slutligen till den frågan, huruvida de egentliga spannmålsodlarna, de medelstora och framför allt de större jordbrukarna, genom spannmålskrisen bragts i ett sådant socialt nödläge, att ett ingripande från samhällets sida för nödens mildrande är befogat. Detta kan ju icke vara fallet, så länge dessa jordbrukare har en utkomst, som icke är sämre än vad många andra människor i vårt land få nöja sig med. Även om åtskilliga jordbrukare icke under ett eller annat år ha någon inkomst utan tära på sitt kapital, kan detta ju icke vara motiv nog för att ingripa, då ju många medborgare i vårt land icke alls ha något kapital att tära på, men ändå icke bli föremål för hjälpåtgärder från statens sida. Först om det skulle visa sig, att krisen är så allvarlig, att jordbrukare i någon större omfattning bli nödsakade att frånträda egendomarna och sålunda löpa risk att förlora sitt levebröd, kan ett ingripande från samhällets sida ur social synpunkt försvaras med hänsyn till den inställning till de sociala problemen den svenska staten hittills haft. Huruvida läget för spannmålsodlarna är sådant, kan icke med tillhjälp av tillgängligt material bedömas. Förevarande proposition ger icke härutinnan någon ledning. Det är endast att hoppas, att vederbörande utskott skall kunna få sådana utredningar verkställda att ett bedömande av denna fråga blir möjlig.

Under förutsättning att läget bland de av spannmålsodlingen beroende folkgrupperna är sådant att ett ingripande från samhällets sida vore ur social synpunkt påkallat, kan naturligtvis, som ovan påpekats, de behövliga åtgärderna mycket väl tänkas taga formen av ett understödjande av spannmålsodlingen. Därvid måste dock, såsom likaledes sagts här ovan, tillses att åtgärderna icke lägga hinder i vägen för en anpassning av jordbruksdriften efter rådande läge. De få icke verka hindrande på den animaliska produktionens utveckling och ej heller leda till en utökning av spannmålsodlingen för avsalu. Det ligger i sakens natur, att de av regeringen föreslagna förändringarna av spannmålstullarna icke alls fylla de uppställda fordringarna, då de ju som här förut utförts verka just så, som de avsedda åtgärderna ej borde göra. Det ifrågasatta inmalningstvånget har ehuru i mindre grad samma verkningar som tullarna. Genom vissa särskilda bestämmelser skulle dock, åtminstone teoretiskt sett, dessa olägenheter kunna undanrödjas. Fastställdes exempelvis en viss högsta inmalningsprocent, som ej finge överskridas, och valdes därvid en procent, som icke medgåve en utökning av arealen, borde ju en ansvällning av spannmålsodlingen icke kunna ske. Genom utförselbevisens borttagande skulle dessutom de svåraste verkningarna gent emot den animaliska produktionen undanrödjas. Men härutöver skulle åtskilliga jämkningar behöva företagas i de föreslagna bestämmelserna. Sålunda finge fastställas en övre prisgräns, vid vilken inmalningstvånget borde träda ur kraft. Ty någon rimlig anledning att med dylika åtgärder garantera en prisförhöjning mot-

svarande tullsatsens hela belopp kan icke föreligga, sedan priserna nått en viss höjd. Att giva särskilt statsunderstöd åt spannmålsodlingen under tider, då priserna utan särskilt ingripande äro tillräckligt höga för att medgiva en lönande spannmålsodling, bör vara ställt utom varje fråga. Vid bedömandet här av inmalningstvånget har jag utgått ifrån, att riksdagen icke kommer att medgiva regeringen någon fullmakt in blanco i detta avseende, utan om beslut härom fattas av riksdagen, detta sker i form av en lag.

Men även om alla här ovan ifrågasatta jämkningar i inmalningstvånget iakttages, måste man av praktiska skäl ställa sig synnerligen tveksam till anordningen i fråga. Visserligen kunde man t. ex. genom att fastställa en högsta inmalningsprocent, såsom ovan tänkts, förhindra, att mer än en viss maximikvantitet svensk brödsäd komme till användning. Men någon garanti för att odlingen därför komme att hållas inom motsvarande gränser funnes givetvis icke. Den enskilde jordbrukaren skulle få svårt att avgöra var gränsen borde gå. Och resultatet kunde mycket väl bli en icke önskvärd ansvällning av brödsädesodlingen i alla fall. Finner riksdagen sig böra ur social synpunkt understödja spannmålsodlingen vore därför skäl att överväga en annan utväg än såväl tullar som inmalningstvång. En dylik torde föreligga i statsmonopol på införsel och försäljning av för människoföda avsedd spannmål. Ett dylikt monopol kunde förbindas med en utfästelse från statens sida att inköpa en viss mängd vete och råg till ett fastställt pris. Varje spannmålsodlare finge då på förhand bestämt den kvantitet, som han hade rätt att sälja till staten mot det garanterade priset. Samtidigt med införandet av ett dylikt monopol borde givetvis spannmålstullarna upphävas, varigenom all spannmål utöver den, som skulle inköpas av statsmonopolet till fastställt pris, komme i marknaden till världsmarknadspriset. De fördelar ett dylikt monopol skulle ha framför andra ifrågasatta åtgärder till spannmålsodlingens stödjande, vore dels att en ansvällning av spannmålsodlingen till avsalu förhindrades och dels att några svårigheter för den animaliska produktionen icke uppstode. Införandet av ett dylikt spannmålsmonopol kan givetvis icke ske utan föregående utredning. Med hänsyn till att det måste betraktas såsom i hög grad tveksamt, huruvida ett ingripande till spannmålsodlingens stödjande över huvud taget bör ske, kan det dröjsmål, som därigenom skulle uppstå, icke verka avskräckande.

Med stöd av vad nu anförts, får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta att med avslag av de i förevarande proposition framlagda förslagen om ändrade tullsatser å spannmål och om bemyndigande för Kungl. Maj:t att förordna om inmalningstvång m. m. hos Kungl. Maj:t anhålla om verkställandet av utredning rörande de åtgärder och bestämmelser, som anses behövliga för införande av statsmonopol på import och försäljning av för människoföda avsedd spannmål samt för garanterandet av ett fast pris å en begränsad kvantitet dylik spannmål.

Alternativt yrkas, att om riksdagen ändå beslutar genomförandet av inmalningstvång, i ett dylikt beslut även bör ingå,

a) att inmalning av svenskt vete icke må påbjudas till en högre genomsnittlig inmalningsprocent än 65;

b) att inmalningstvång icke skall få förekomma, sedan priset i genomsnitt under en månad i följd överstigit i fråga om vete 20 och i fråga om råg 18 kronor per deciton, samt ej ånyo träda i kraft, förrän nämnda priser på samma sätt under en månad understigit förut nämnda belopp;

c) att gällande bestämmelser om utförselbevis å råg och vete upphävas.

Stockholm den 18 mars 1930.

Per Edvin Sköld.